

Pred 80 leti je sprejela ptujska gimnazija 46 dijakov, zdaj pa jih študira 900

Gimnazija v Ptujju praznuje te dni 80-letnico svojega obstoja. Ustanovljena je bila ob začetku narodnostnih bojev na naših tleh in bi naj predstavljala eno izmed orožij germanizacije vladajočega naroda bivše Avstrije. To je tudi v prvih desetletjih svojega obstoja bila. Toda nejn nadaljnji razvoj je po neizprosnih logiki narodnostnega in splošno družbenega razvoja vedno bolj usmerjal domačin-Slovenec kljub grozečemu pritisku z Dunaja, ki so mu še pomagali zagrizeni kolonizatorji v Ptujju.

Ko so se v letu 1860 začeli v Avstriji ustavnimi boji, se je ob prebujajoči se narodnostni zavesti začela čutiti potreba po pozitivni prosvetne življenja. Ustanovljale so se čitalnice in podobne prosvetne ustanove. Tudi v Ptujju je bila v tem času (1864 l.) ustanovljena narodna čitalnica, v istem letu pa je sklenil občinski mestni odbor ustanoviti v Ptujju srednjo šolo, ki bi naj ne imela namenja služiti vzgajanju slovenske inteligence in nadaljnemu prebujanju slovenske narodne zavesti, temveč da bi pomagala raznarodovalni politiki dunajskih oblastnikov. Pet let je minilo po tem sklepu, ko je končno l. 1869 bila ustanovljena deželna nižja realna gimnazija, sicer samo s prvim razredom, v katerega se je vpisalo 46 učencev. V začetku je bila nastanjena v poslopiju dekliške šole, pozneje pa se je preselila v privatno poslopje na Vrazovem trgu. Število dijakov je po štirih letih naraslo na 100 in je za to mestna občina kupila poslopje sedanega dijaškega doma ter ga preuredila za potrebe gimnazije. Ker je v tretjem razredu obstajala možnost izbiranja med grščino in francoščino in ker se je večina dijakov vsako leto odločila za grščino, so v letu 1878 spremenili gimnazijo v nižjo humanistično. Potrebe mesta in okraja so narekivale v tem času izpopolnitev zavoda, toda borba za višjo gimnazijo je trajala vse do leta 1898, ko je bil z začetkom šolskega leta 1898-99

odprt na ptujski gimnaziji peti razred. Tako praznuje zavod letos tudi 50-letnico višje gimnazije.

Pred tem se je gibalo število dijakov med 90 in 110 ter jih je bila dobra polovica slovenske narodnosti. Značilno za tisto dobo pa je, da so se nekateri dijaki vpisovali eno leto kot Slovenci, drugo leto pa kot Nemci, nekateri pa celo kot pripadniki slovensko-nemške narodnosti. V začetku med Slovenci in Nemci ni bilo večjih narodnostnih trenj. Slično kot pri dijakih, je bilo razmerje glede narodnosti pri učiteljih. Prvi ravnatelj zavoda je bil Fichna Anton, Čeh po narodnosti, ki je ostal do leta 1881. Po njegovem odhodu je vodil zavod profesor Hubad Franc, ki ga pa deželni odbor v Gradcu kot Slovencega ni hotel definitivno nastaviti kot ravnatelja. V tem času so namreč zelo vzplamteli narodnostni boji, ki so se predvsem odražali tudi v šolstvu. Zaradi nastavitve Tirolca Tschanet Hansa za ravnatelja v letu 1885 je prišlo v deželnem zboru do ostrih razprav o ptujski gimnaziji. Slovenski poslanci so zahtevali pravice tudi za slovenske dijake, Nemci pa so zagovarjali nemško gimnazijo, češ da stoji na »nemških tleh«. Gimnazija je seveda ostala nemška, dobila je pa še nalogo poostre germanizacije. Zaradi tega so slovenski dijaki odhajali rajši v gimnazije v Maribor in Celje, kjer so zavodi imeli v nižjih razredih slovenske paralele in vsled tega, ker je ptujska gimnazija imela samo štiri nižje razrede.

V letu 1900 je bilo zgrajeno novo, sedanje gimnazijsko poslopje in so tako bili ustvarjeni najnujnejši predpogoji, da bi zavod uspešno služil prebivalstvu mesta in okraja. Toda funkcionarij nenarodne oblasti so vztrajali pri tem, da mora gimnazija ostati nemška in služiti njihovim germanizatorskim težnjam. Stremeč k temu cilju, so v letu 1900 preuredili stare gimnazijske prostore v nemški dijaški dom, ki so mu dali nalogo,

nuditi možnost študiranja predvsem Nemcem ter vsem ostalim, le Slovenci so bili izključeni. Tudi v samem zavodu so začeli izvajati velik pritisk na slovenske dijake ter so jih n. pr. pri sprejemnem izpitu za prvi razred v letu 1898-99 od 44 prijavljenih zavrnil 26 z motivacijo, »da ne znajo dovolj učnega jezika«. Tako je leto za leto bila razlika med Nemci in Slovenci večja, slovenskih dijakov je bilo vedno manj. Podobno kot z dijakih, je bilo s profesorji. Po smrti ali odhodu Slovencega je bil nastavljen Nемец. V letu 1875 je bilo med 8 profesorji 5 Nemcev, leta 1905 od 14 le še dva. Stanje se ni izboljšalo vse do leta 1918.

Z ustanovitvijo Jugoslavije je nastopil čas, ko bi gimnazija lahko začela služiti ljudstvu Ptujja in okraja v narodnem duhu. Takratni ravnatelj dr. Karl Schöbinger je bil razrešen, postavljen pa Slovencec Franjo Vajda. Na gimnaziji je bilo med 200 dijakih le 37 Slovencev. Vsled tega so v decembru 1918 na ponovnih sprejemnih izpiti sprejeli 32 novih slovenskih dijakov, ki so po 50-letnem obstoju zavoda predstavljali prvi slovenski razred. Toda tudi v ostale razrede je bil uveden slovenski učni jezik, nemški profesorji pa so bil postopoma odslovljeni. Nekaj časa je število dijakov ostalo isto, nato pa se je začelo naglo dvigati. Ob 60-letnici je štel že 300 dijakov, ob 70-letnici pa 494. Kljub velikemu številu dijakov in narodnostnim potrebam, pa se je zavod moral še naprej boriti za svoj obstoj, oziroma za svojo popolnost. V letu 1927/28 je bil z motivacijo, da sme biti v vsej državi le 80 popolnih gimnazij, ukinjen peti razred, kljub temu, da je bilo vanj vpisanih 31 dijakov. Ukinitev je bila na mnoge proste preklicana, vendar s pripombo, da bosta v naslednjem šolskem letu ukinjena peti in šesti razred. To se pa ni zgodilo. Še enkrat je ptujski gimnaziji grozila okrnitev poleti 1932, ko je bila reducirana na nižjo, kar je pa veljalo samo en mesec.

Gimnazija je imela velike težave po l. 1918 zaradi nedovoljnega števila prostorov. Stavba, ki je bila zgrajena l. 1900, je bila predvidena za 8 razredov s približno 200 dijakih. Število dijakov je vedno bolj naraslo ter je bilo treba odpirati vzporednice. Te so nameščali v pripravnici v muzejskem poslopiju in v dijaškem domu, nekaj časa tudi v Mladiki. Ker se to stanje ni moglo dalje časa vzdržati, je mestni občinski svet kupil staro dominikansko vojašnico ter premestil vanjo Ferkov muzej, dosevanje muzejske prostore pa preuredil v gimnazijske učilnice.

da so v njegovem času krmili svinje z enozrnato pšenico. Te vrstice so nov dokaz, da je domovina enozrna pšenice nekje v bližini Grčije, verjetno v Mali Aziji. Tako nas lahko celo slučajno in postranska opomba staroveških pisatelja spravi na pravo sled pri iskanju domovine žita.

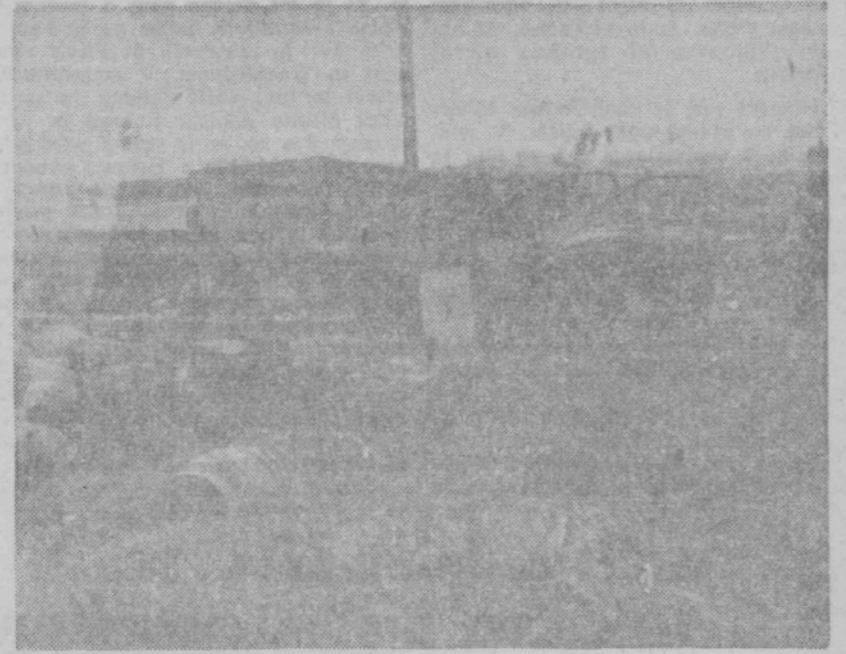
Včasih pa najdemo v starih rokopisih tudi podrobnejša poročila o staroveškem poljedelstvu Grški in rimski popotniki nam pripovedujejo, kakšna polja so videli na svojih potovanjih, kaj je na teh poljih raslo in s kakšnim kruhom so jih pogostili.

S prebiranjem rokopisov seveda ne pridemo posebno daleč. Če hočemo najti domovino pšenice, ne smemo samo brskati po zapiskih staroveških popotnikov, ampak moramo proučevati tudi, kaj sejejo kje dandanes.

Ko se je selila pšenica iz svoje domovine, so jo med potjo nekatere vrste zapustile. Čim dlje je prišla, tem manj vrst je nosila s seboj. Prav daleč — na tisoče kilometrov — je prišlo le malo vrst.

Proučiti polja vsega sveta pa ni tako preprosta naloga. A učenjaki so v tem pogledu že marsikaj dognali. Narisali so zemljevide svetovnega poljedelstva. Na vseh zemljevidih kažejo raznobarna znamenja — zvezdice, trikotniki, križci, krogi, kvadrati — katere vrste kulturnih rastlin rastejo v posameznih deželah. Če vzamemo v roke zemljevid mehke pšenice, vidimo, da se v Evropi, v severni Aziji in Afriki ponavljajo vedno ista znamenja. To se pravi, da tam ni mnoge vrste mehke pšenice. Čim bolj pa se bližamo južno-zahodni Aziji, Hindukušu, Himalaji, tem več znamenj najdemo z zelenimi se družijo modra, z modrimi rdeča, poleg zvezdic so trikotniki, poleg teh križci, zraven njih krogi in kvadrati. Tja,

Vedno nove nesreče na cestah so dragocena šola za neresne ljudi

V zadnjem času je prišlo na cestah v neposredni bližini Ptujja do težkih in smrtnih nesreč, ki niso slučajne, temveč kot posledica neupoštevanja cestnoprometnih predpisov. Mladi ljudje legajo prežgodaj v grob, na obče ljudski imovini pa nastaja nenadomestna škoda.

Dne 19. septembra je vozil Osterman Stane iz Čred št 25 pri Celju, ki je v službi v Celju pri SAP kot šofer II. razreda, s trionskim avtomobilom pivo iz pivovarne Laško v Ormož. Vino, ki ga je izpil v Ormožu, je zadoščalo, da je postal ravnodušen do vožnje s hitrostjo 60 do 70 km na uro. Tovorni avto je obdržal svojo silo, primanjkovalo pa je te šoferju Ostermanu, sicer bi na ovinku pred Spuhlju uporabil zavoro, da ne bi preskočil cestnega jarka in s prvim desnimi kolesom podr dveh betonskih estetrov jakosti 30x30 cm. Ni čudno, da sta se mu od močnega sunka odrgali prednji kolesi z osjo. Avtomobil se je prevrgel. Embalaža za pivo se je razpršila po 40 m v krogu premera 19 metrov. 10 metrov od podrth stebrov se je avtomobil postavil na zadnja kolesa. Odtrgani prednji kolesi sta zletela 3 m od motorja, prednji del motorja pa se je zaril v zemljo. Slučajno sta ostala šofer Osterman in spremljevalec telesno nepoškodovana. Za škodo, ki jo je povzročil obče ljudski imovini, bo šofer Osterman odgovarjal pred ljudskim sodiščem. Od njegove nepreviđenosti se bodo ostali šoferji mnogočesa naučili.

Tovariš Kuzmanovič Boris, študent farmacije v Zagrebu, je legel zaradi pro-

metne nesreče v prefrani grob. Dne 25. septembra t. l. popoldne ob 14.30 je s hitrostjo zavozil na ostrem ovinku na Zg. Bregu pri Ptujju v tovorni avto, last OZKZ v Ptujju, ki ga je upravljal tov. Pšajd Franc in vozil s predpisano brzi-no in pravilno po desni strani ceste. Pokojni Kuzmanovič je na ovinku zavozil na levo stran, da bi lažje zavzel nepregledni ovinek, kar je imelo ob veliki hitrosti zanj posledico, da se je zaletel v prednji branik in desno kolo tovornega avtomobila. Po štirih urah trpljenja je podlegel v bolnišnici v Ptujju smrtonosnim poškodbam. Njegovo motorno kolo je nerabno.

Dne 26. sept. se je eno in pol leta star Dobnik Anton igral ob desnem robu mariborske ceste na Hajdini zraven tov. Spoljar Marije iz Spodnje Hajdine, ki je opravljalo delo. Iz smeri Maribor—Ptuj je privozil tov. Jaušovec Franc s petionskim tovornim avtomobilom. Mali Tonček bi v rokah Spoljarove mahal avtomobilu, tako pa se je nezavaruovan zaletel k zadnjemu desnemu kolesu avtomobila in razumljivo obležal na licu mesta mrtev. Take so posledice puščanja otrok na cestah in ob cestah brez nadzorstva odraslih ljudi, ki bi morali vedeti, da se otroci ne zavedajo prometnih nevarnosti, ker sicer čutijo, da jih povsod kdo varuje.

V teh nakazanih primerih zadnjih dni se zrcali nujnost resnega obnašanja na cestah, da ne bo tako tragičnih primerov in nepotrebnih škod z uničevanjem vozil.

Z. J.

Sinovci iz skromnih domov niso smeli obiskovati gimnazije

M. Iljin

Priroda in ljudje

Po sledovih narodov

Sedaj so raziskovalci vedeli, kaj naj iščejo. Treba je bilo rešiti vprašanje, kje naj iščejo.

Pri tem vprašanju so se morali raziskovalci, ki so se odpravljali na pot, takoj domisliti zgodovine narodov, spomniti na poljedelce, ki so živeli pred tisočletji.

Sovjetski učenjaki so preudarili tako:

Nekje v starodavni poljedelski deželi so ljudje nekoč vzgojili neko kulturno rastlino, na primer mehko pšenico. V tisočletjih so poljedelci te dežele vzgojili mnogo podvrst take pšenice. Eno vrsto je imela manjša zrna, druga večja; pri vsaki vrsti sta bili barva in oblika klasa drugačni. Eno vrsto je bolj prenašala mrz, druga slabše.

Vse te vrste pšenice ki jih je bil vzgojil človek neke dežele, pa niso ostale samo v svoji domovini. Na grbah velblodov, na hrbitih konj in na skripajočih vozovih so raznesli ljudje milijarde zrn po svetu. Preseljevali so se narodi, prihajali in odhajali so osvajačci, iz dežele v deželo so potovale trgovske karavane — in skupaj z ljudmi so potovala tudi zrna. Iz njih so se daleč v novih krajih razvila nova zrna in neštivilna pokolenja zrn. Vedno bolj so se širila po zemeljski krogli pšenična polja. Pšenica je postala poglavitno žito sveta. Nekatero njeno vrsto so prišle v Evropo, druge na Kitajsko, tretje v Indijo. A le v njeni domovini so se ohranile potomke vseh njenih vrst — tistih, ki so osvojele polja drugih dežel,

in tistih, ki niso nikdar zapustile domovine.

Največ vrst mehke pšenice mora biti torej v njeni domovini.

Kje pa je ta domovina? Kako naj jo poiščemo?

Treba je iti nazaj po sledovih narodov, po sledovih trgovskih karavan. Treba je prehoditi v obratni smeri vsa pota, po katerih je potovala pšenica pred stoletji in tisočletji.

Toda kako naj najdemo, kako naj odkrijemo te sledove? Saj so že zdavnaj zameteni in zasuti. Tam, kjer so bila nekoč mesta in pota moramo sedaj kopati mnogo metrov globoko, če hočemo priti do razvalin, temeljev, do glinaste posode ali kamna z vsekanim napisom. Tudi ti drobci preteklosti nam marsikaj povedo o potih po katerih so potovala ljudstva.

Včasih pa nam celo pokažejo, kar iščemo. Primerimo se je da so našli učenjakih v piramidah v starih grobnicah posode z zrnjem pšenice in prosa.

Pri iskanju domovine žita nam pomorejo tudi stari rokopisi. Mnogo takih rokopisov so že zdavnaj našli. Po njih so proučevali zgodovino način življenja in jezik starodavnih narodov. A nikomur ni prišlo na misel da nam stari, napol prepereli pergamenti in papirusi lahko pokažejo, kje naj iščemo neznane vrste žita. Za zgodovinarji in arheologi so sedaj prvič tudi agronomi vzeli v roke dela starih filozofov in pisateljev — Aristotela, Plinija, Kolumela, Teofrasta, Dioskorida.

Skrbno so izpisali vsako vrsto, ki je kaj povedala o staroveških žitih. O piri, pšenici in prosu. Aristotel pravi nekje,

nekam v afganistanske gore, vodijo torej sledovi! Cilj je zaznamovan. Znanost je pokazala raziskovalcem pot.

Leta 1924 je odšla v Afganistan ekspedicija, ena izmed mnogih sovjetskih ekspedicij, ki so bile poslani na lov na rastline.

Dnevnik popotnikov

Sovjetski učenjaki, ki so se odpravili iskat domovino pšenice v Afganistan, niso imeli pred seboj lahkega potovanja.

Afganistan je še prav malo raziskana dežela. Dojga stoletja ni bil dostopen Evropejcem. Neki Angleški popotnik je pisal konec preteklega stoletja:

»Tujca, ki ga zanese pot v Afganistan, mora nebo posebej šteti, da se vrne zdrav in cel, z glavo na ramenih.«

Šele leta 1919 je odprl Afganistan svoje meje Evropejcem.

In v to deželo, ki je bila dolga stoletja ograjena od vsega sveta, so odšli trije sovjetski učenjaki. Včasih so morali po cele tedne potovati na slepo srečo, kakor so jih vodili vodniki. Zemljevidov ni bilo. Cest ni bilo.

A rajši naj popotniki sami pripovedujejo, kako so potovali čez afganistanske gore.

Naj navedemo nekaj odlomkov iz njihovega dnevnika:

»20. oktobra. — Pot vodi čez prelaz Parim... V daljavi vidimo večni sneg, po katerem moramo priti do višine prelaza. Karavana se vzpenja s težavo. Konje moramo voditi. Vodniki se pač spoznajo na znamenja, ki so za druge nevidna. Višina prelaza je 4760 metrov. Še težavnejša je pot navzdol po hudi, skaloviti strmini. V poldrugi uri smo se spustili do višine 4300 metrov k majhnemu zamrznjenemu jezeru, kjer so se konji odpotili. Težavno strmo pot

s pohlepom po naši deželi zasegla tudi gimnazijo. Naše ljudstvo pa je že v tem času imelo Partijo, ki je kljubovala staremu sovražniku v novi obleki.

Vrata zavoda so se po osvobojenju široko odprla mladini delovnih ljudi ptujskega okraja. Pretesni prostori narekujejo potrebo gradnje novega poslopja. Mladi ljudje ptujske gimnazije pa bodo s pridnim izpopolnjevanjem svojega znanja pozneje v življenju dokazali, da se zavedajo potrebe nadaljevanja tradicije svojih revolucionarnih predhodnikov.

P. K.